

NAPJAINK ETIKAI KIHÍVÁSAI

Kísérleti tankönyv
Etika, kiegészítő modul

NAPJAINK ETIKAI KIHÍVÁSAI

Kísérleti tankönyv
Etika, kiegészítő modul

Budapest, 2015

KÍSÉRLETI TANKÖNYV A KÖZÉPFOKÚ REFORMÁTUS HIT- ÉS ERKÖLCSTAN TANTÁRGY OKTATÁSÁHOZ

Készült a Református Pedagógiai Intézet hit-és erkölcsstan taneszközfejlesztő programja keretében, a Zs.-244/2012.11.16. 4. b. Zsinati Határozat alapján.

A kísérleti tankönyv a következő korosztályok számára javasolt:

11. évf. -12. évfolyam

Modulcsoport: Etika

Típus: Kiegészítő modul

A kiadványból bármely részletnek az oktatási célon túli felhasználása csak a Kiadó és a Szerző előzetes engedélyével lehetséges.

A tankönyvben felhasznált idézetek forrása: Biblia. Revideált új fordítás (RÚF 2014), Magyar Bibliatársulat.

Szerző: Dr. Hodossi Sándor

Alkotó szerkesztő: Dr. Jakab-Szászi Andrea

A szerkesztésben részt vett: Nagy Márta

Lektor: Dr. Csorba Péter

© Dr. Hodossi Sándor, 2015

© Református Pedagógiai Intézet, 2015

©a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 2015

A kiadvány tartalmáért a Református Pedagógiai Intézet felel.
Kiadja a Református Pedagógiai Intézet megbízásából
a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	4
I. A 20-21. század kihívásai.....	5
II. A mindennapok etikai kérdései: Pihenés, szórakozás és rekreáció	13
III. A mindennapok etikai kérdései: Munkaerkölcs	20
IV. A mindennapok etikai kérdései: Etika a kibertérben (internetetika)...	26
V. A mindennapok etikai kérdései: Szerelem és szexualitás	33
VI. Társadalmi etika: Politika és jog.....	39
VII. Társadalmi etika: Etika és környezetvédelem	43
VIII. Társadalmi etika: Bioetikai kihívások	48
IX. Összefoglalás	53

ELŐSZÓ

Sokat változott a világ körülöttünk az utóbbi évtizedekben. Az örök emberi kérdések mellé olyanok is társultak, amelyeket nagyszüleid fiatal korukban meg sem értettek volna. Talán el sem tudták volna képzelni, hogy az éghajlatváltozás, a környezetszennyezés vagy az orvostudomány fejlődése az ő mindennapi életükre is közvetlen hatással lesz. Mint ahogy azt sem lehetett előre látni akkor, mikor lakásukban még nem volt vezetékes telefon sem, hogy egy tenyérnyi, mobiltelefonnak nevezendő dobozka milyen lehetőségeket és veszélyeket rejtget unokáik számára. Nem könnyű tájékozódni a 21. század felgyorsult világában. A Szentírás mércéje azonban ebben a furcsa, felgyorsult korban is biztos iránytű lehet a kezekben. Hívó emberként napjaink etikai kihívásaira Isten Igéjének fényében igyekszünk válaszokat találni. Azt reméljük, hogy ezek a válaszok számodra is utat mutatnak, és segítenek, hogy felelős döntéseket hozz.

Tarts hát velünk! A tankönyvben piktogramok segítik a tájékozódásodat.

Olyan elgondolkodtató feladatokat találhatsz itt, melyek segítik a témára való hangolódást.

Az adott témához tartozó tényanyagot, ismereteket tartalmazza.

A témához tartozó néhány kulcsfogalom került kiemelésre.

Érdekességekkel ismerkedhetsz meg a tanultak kapcsán.

Nézz utána a Bibliában, az anyaghoz tartozó néhány fontos Igének!

A feldolgozást segítik ezek a feladatok.

Isten áldása kísérjen mindenkit, aki ezt a modultankönyvet forgatja!

A szerzők

I. A 20-21. SZÁZAD KIHÍVÁSAI

(Bevezetés)

„A világméretű problémák megoldása, vagy legalább enyhítése egyéni létünk, személyes világszemléletünk szintjén kezdődhet el. Egészen kis döntésekkel.”
(Szigeti László)

1. Képzeljétek el, hogy idetéved egy időutazó a 19. századból! Hogyan mutatnátok be neki, mennyit változott az emberek élete kétszáz év alatt? Alkossatok csoportokat, és gyűjtsétek össze, milyen változásokat sorolnátok fel! Melyik változást lenne könnyű megértetni egy korábbi korszak emberével, és melyiket nagyon nehéz?
2. Szerintetek melyik jelenti a legnagyobb kihívást az emberiség számára az alábbiakban felsoroltak közül? Állítsátok fontossági sorrendbe a következő szavakat úgy, hogy az egyes a legfontosabb, a 9-es a legkevésbé fontosat jelölje! Ha elkészültetek, beszéljétek meg, hogy szerintetek mely problémák megoldása a legsürgősebb!

Túlnépesedés, Globális felmelegedés, Evangelizáció,
Betegségek, járványok elleni harc,
Megújuló energiaforrások felhasználása, A világűr meghódítása,
Harc a gémmanipuláció ellen, A béke megteremtése,
megőrzése a világban, Mesterséges intelligencia előállítása

Ami tegnap utópia, holnap realitás lehet

A jövő megrajzolására tett irodalmi vagy filozófiai kísérleteket **utópiának** nevezük. Sok ilyen mű született az utóbbi évszázadokban. A világirodalom legismertebb utópiái közé tartoznak Platon: *Állam*, Huxley: *Szép új világ*, vagy Orwell: *1984* című művei. De a magyar irodalomban is előfordulnak ilyenek. Gondoljunk a Madách *Az ember tragédiájának* falanszter színeére, vagy a senki szigetére *Az arany ember* című Jókai regényben! *A jövő század regénye* című regényében Jókai Mór azt írta meg, hogyan képzei el az életet a 20. század második felének Magyarországon. Az 1870-es években született regényben II. Árpád Habsburg uralkodó irányítja az országot. A műben Magyarország jelentős európai hatalom, a monarchia vezető ereje. A háborús konfliktust a magyar találmány, a repülőgép megjelenése zárja le.

Ezek a művek abban hasonlítanak egymásra, hogy saját koruk legfontosabb problémáinak megoldását keresik a jövőben. Az utópiák megpróbálják megrajzolni az emberi civilizáció fejlődésének feltételezett irányát. Az viszont nagyon is valóságos és szükséges feladat, hogy az emberiség ne élje fel, ne pusztítsa el, hanem őrizze meg, és a következő generációknak adja tovább, amit utódaitól örökségbe kapott. Az utópia a fantázia játéka. Isten Igéje azonban valós képet mutat a világról, benne az emberről. Reális képet ad arról, milyenek vagyunk, és arról is, milyen a világ, amelyben élünk.

1. A jó és helyes értelmezése különböző korokban

Az emberiség történetelme során minden időszaknak megvoltak a maga etikai kihívásai. Olyan kérdések, amelyekben az embernek el kellett döntenie, hogy mit tart helyesnek és jónak, illetve mit tegyen a jónak tartott meggyőződése alapján. A különböző korszakokban, különböző kultúrákban nem mindig ugyanazokat a cselekvéseket tartották erkölcsösnek az emberek. De minden korban ismerték a jó és a rossz fogalmát. Az emberi gondolkodás történetében különböző válaszok születtek arra a kérdésre, hogy honnan származik a „jó” és a „rossz” kategóriája. Azért nehéz meghatározni a két fogalmat, mert csak egymáshoz képest való viszonyukban értelmezhetők. Íme, a teljesség igénye nélkül, néhány példa a különböző felfogásokra:

Platón szerint a valóságos létezők az ideák, nem pedig az általunk megismerhető jelenségek. Az ember által érzékelhető, megismerhető világ csupán az ideák világának tükörképe. Helyes cselekedet azért lehetséges, mert az emberi lélek visszaemlékszik a születése előtt már jól ismert, aztán a születés után elfelejtett „Jó” legfőbb eszméjére.

Démokritosz felfogásában a félelemtől és a környezeti hatásoktól független „szent közömbösség” jelenti a valódi jót.

Epikurosz azt tanította, hogy az erkölcs célja az élvezetek megszerzése, illetve a szenvedés elkerülése.

Voltak az antik görög világban olyanok, akik a **kalokagathia**, a szép-igaz-jó egységét hirdették. Azaz, azt gondolták, hogy az a jó, ami szép, és ami igaz. Mások úgy vélték, hogy az a jó, ami hasznos.

A középkorban a filozófiai etika központi kategóriái a szeretet és üdvösség keresztyén fogalmai voltak. A reneszánsz idején jelent meg az etikai relativizmus gondolata, vagyis az a felismerés, hogy a jó és a rossz csak egymáshoz való viszonyukban határozható meg. A 17-18. század során az etikai viták középpontjába az emberi szabadság és az erkölcs eredetének kérdése került.

Azokat a felfogásokat, amelyek szerint a jó és rossz mércéje a cselekvő emberen kívül van, heteronóm etikának nevezzük. A cselekvés etikai megítélése ilyenkor külső törvény által meghatározott. Ezzel áll szemben az autonóm etika felfogása, amely szerint az erkölcs nem magyarázható rajta kívül álló okokkal, és saját törvényszerűségeiből vezethető le. Az autonóm erkölcsű ember saját belső törvénye szerint cselekszik.

Az évezredek alatt azonban volt egy olyan erkölcsi felfogás, mely időtálló értékeken alapszik. Ez Isten Igéjén, a Szentíráson tájékozódik. A keresztyén ember Isten Igéje alapján hozza meg döntését. Meghatározó felfogását **teonóm erkölcsnek** nevezzük, ami azt jelenti, hogy a cselekedetek erkölcsi megítélése Isten Igéjének mércéje szerint történik. Istennek van útmutatása minden korszak aktuális erkölcsi kérdéseire. A továbbiakban a 20-21. század néhány kihívását és a rájuk vonatkozó, Biblián alapuló keresztyén látásmódot tekintjük át.

2. A 21. század kihívásai: témafelvetések

A 21. század elején az emberiség olyan világméretű kihívásokkal néz szembe, mint korábbi történelme során talán még sohasem. Ökológiai, gazdasági, pénzügyi, politikai, katonai, közegészségügyi válságok sorozatával kell megküzdenie. A Föld erőforrásai kimerülőben vannak, a bolygó egyik részén a túlnépesedés, más részén a népesség fogyása jelent demográfiai problémát. Eközben a globális klímaváltozás egyre erősödő jelei évről évre figyelmeztetnek arra, hogy sürgősen cselekedni kell. Változtatni azonban nem könnyű. Ehhez fogyasztást visszafogó, néha népszerűtlen, lépéseket kell tenni, amelyeket a fejlett országok kormányai időnként vonakodnak bevezetni. A rövid távú haszon győzedelmeskedni látszik a hosszú távú közös érdekek felett. A megújuló energiaforrások rövidtávon többre kerülnek, így csökkentik a gazdaságok növekedési kilátásait.

2.1. A Föld kimerülő tartalékai és a fenntartható fejlődés

A 20. század vége óta egyre többen figyelmeztetnek arra, hogy bolygónk tartalékai kiapadóban vannak. A természeti erőforrások felélése riasztó jövőt vetít előre. Egyes becslések szerint - a jelenlegi fogyasztás fenntartásával - 2030-ra már két Földre lenne szükség a fejlett országok jelenlegi életszínvonalának fenntartásához. Ebből az következik, hogy a természethez való viszonyulás átértékelésére van szükség. Az alapvető természeti erőforrásokat az emberiség egésze számára hozzáférhetővé kell tenni. Ezeket nem sajátíthatja ki egyetlen állam vagy cégcsoport, vállalkozás sem. Bolygónk jövőjének csoport- és pártérdekek felett kell állnia. A nyersanyagok felhasználása során figyelembe kell venni a következő generációk érdekeit is. A környezet hátrányos megváltoztatása utódaink életlehetőségeit szűkíti. Az emberiség megóvásra váró

közös örökségéhez tartoznak a tengerfenék, a Naprendszer bolygói, de a Föld éghajlata is. Nemzetközi egyezmények mondják ki, hogy mindazon értékek, amelyek az emberiség közös kincsének minősülnek, csak békés célokra használhatók fel. Főleg a fejlett ipari országokban szükséges annak tudatosítása, hogy a környezetünkre

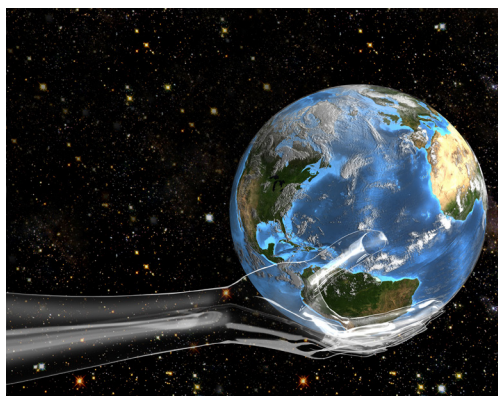
való sokkal nagyobb odafigyelés halaszthatatlan feladat. Napjaink egyik fontos etikai felismerése, hogy nemcsak az embereknek vannak jogai, hanem a természetnek és a többi élőlénynek is. A társadalom egészének törekednie kell arra, hogy egészséges és élhető környezetet hagyjon utódaira. Ezt kívánja a generációk közötti szolidaritás.

A következő nemzedéket leginkább veszélyeztető folyamatok:

- az energiaforrások kimerítését eredményező túlfogyasztás,
- az emberi élet feltételeinek veszélyeztetése,
- valamint a felelőtlen hulladékgazdálkodás.

Fenntartható fejlődésre van szükség, amely a nélkül elégíti ki a jelenkor szükségleteit, hogy veszélyeztetné a jövő korszakok népességének ellátását. A jövő érdekében arra van szükség, hogy az emberiség ne fossza ki a természetet önző rablóként, hanem jó gazdaként munkálkodjon. Ehhez szemléletbeli változásra van szükség. Ez a változás csak a belátáson alapuló önkorlátozással érhető el. Ezt nagymértékben képesek segíteni a tudósok, akik a jelenlegi tendenciák alapján tudják modellezni a jövőt. Tény, hogy a Föld lakossága dinamikusan növekszik, és várhatóan 2050 táján eléri a kilencmilliárdot. A jelenleg használt technológiákkal és fogyasztói szokásokkal képtelenség megtartani a fejlett nyugati társadalmakban megszokott életszínvonalat. Ez egyértelművé teszi a feladatot: meg kell változtatni a fogyasztási szokásokat. Figyelembe kell venni a jövő nemzedékek egészséges környezetre

való igényét is. A következő generációknak is joguk van az élhető világhoz. A Szentírás sáfári szemléletre tanít. Azaz olyan személyként veszi számon az embert, aki ugyan nem a tulajdonos, hanem a Gazda (Isten) akaratából „gazdálkodik”. A tankönyvben ez a bibliai, sáfári szemléletmód jelenik meg.

2.2. A tudományos felfedezések etikai kérdései

Azt is jelenti mindez, hogy a tudomány is erkölcsi felelősséggel tartozik a jövő alakításáért. A jövő tervezésekor is fontos szempont a fenntarthatóság. A tudósok sok olyan felfedezést tettek, mely előrébb viheti az emberiséget. Ezek egy része azonban számtalan vitát indukál. Ide tartozik a napjainkban sokat vitatott genetika, leginkább a **génmanipuláció** kérdése. Azaz a növények, állatok génállományába való mesterséges beavatkozás, valamint az emberekre vonatkozó gyógyászati génmanipuláció. A témával kapcsolatban azonban több aggály merülhet fel:

- Hol vannak az emberi beavatkozás lehetőségének határai?
- Meddig terjedhet az ember felelőssége?
- Mivel használ, és mivel okoz kárt a tudomány?

A 21. század másik izgalmas innovációja a **mesterséges intelligencia** megjelenése. Nemcsak filmekben, regényekben – hanem a tudósok leírásai és gyakorlati eredményei is azt mutatják, hogy a mesterséges intelligencia várható elterjedése jelentősen megváltoztathatja a hétköznapi életét. Mi lesz ennek a következménye? Nem veszélyes-e, ha intelligens gépeket hoz létre az ember? Mire lesz használható ez a mindennapokban? Hogyan hat ez az emberi életre és az etikai kérdésekre? Olyan kérdések ezek, amelyeknek a tisztázása nagyon is indokolt, és a könyv további részében szó lesz róla.

2.3. A mindennapi élet etikai kihívásai

Nemcsak a jövőre vonatkozó kihívások azok, amelyekben döntenünk kell: mi a jó és mi a helyes. A mindennapokban már most is olyan körülmények között élünk, amiben felnőttek és gyermeknek egyaránt meg kell találnia az élhető,

hosszú távon hatékony, erkölcsileg vállalható cselekvés lehetőségeit. Hogyan használhatóak egészséges és etikus módon a tudomány újabb fejlesztései? Mit jelent ma az etikus viselkedés? Hogyan lehet keresztyénként cselekedni egy-egy döntéshelyzetben? Van-e útmutatás Isten Igéjében a szórakozásra, az internet világában való önkifejezésre? A tankönyv következő leckéiben ezekre keressük a választ.

1Móz1,26–28 • Az Isten képmására teremtett ember kötelessége, hogy jó gazdája legyen a teremtett világnak.

Mt 16,26 • A Teremtőjétől elszakadó ember csak a saját hasznát keresi. Így szembefordul Istennel és a teremtett világ rendjével, akkor pedig önmagával is szembekerül.

Róm 8,18–22 • A világban az érdekek harcolnak egymással. Az emberi kapcsolatokat az önzés és az anyagiasság irányítja. Az erők elveszik a gyengéktől mindazt, amit akarnak. A hiábavalóságnak ezt az ördögi körét törhetik meg Isten fiai, akiket nem a világ kegyetlen törvénye, hanem Krisztus evangéliuma irányít.

fenntartható fejlődés: Az 1980-as évektől létező fogalom. A gazdaság működési módja, amelyre az jellemző, hogy a jólétet megteremtő generáció nem éli fel a rendelkezésére álló erőforrásokat, hanem megőrzi utódainak, és lehetőség szerint bővíti is azokat.

génmanipuláció: Egy élőlény génállományának mesterséges befolyásolása azzal a céllal, hogy eredeti tulajdonságait megváltoztassák. Ez azért veszélyes, mert nem lehet pontosan tudni, hogy a beültetett gén milyen kölcsönhatásokba lép a másik szervezetben, milyen működési zavarokat okoz a befogadó sejtben.

mesterséges intelligencia: Olyan mesterségesen létrehozott tárgy, amely tud válaszolni a környezet változásaira. Az újabb kutatások arra irányulnak, hogy ez a tárgy képes legyen a tanulásra.

sáfár: Olyan szolga, aki kezeli ura vagyonának egy részét. Nem tulajdonos, de a gazda bizalmából szabadon gazdálkodik. Ugyanakkor tevékenységéről számadással tartozik urának.

A képek alapján beszélgetsek a következő kérdésekről!

1. Milyennek képzelitek a jövő városait és falvait? Indokoljátok válaszotokat!
2. Hogyan képzeled el 5, 10 és 100 év múlva azt a vidéket, ahol élsz?
3. Gyűjtsetek össze olyan kihívásokat, melyek a ma embere számára etikai kérdések, míg az elmúlt időszakokban nem voltak jelen az emberek életében!

II. A MINDENNAPOK ETIKAI KÉRDÉSEI: PIHENÉS, SZÓRAKOZÁS ÉS REKREÁCIÓ

„Nem azért felejtünk el játszani, mert megöregszünk, hanem attól öregszünk meg, hogy elfelejtünk játszani.” (G. B. Shaw)

Mit gondolsz, miért gondolják sokan, hogy a játék gyerekeknek való, komolytalan időtöltés? Mitől lehet mégis igaza az idézetnek?

A turizmus megerősödése

A pihenés, a megnövekedett szabadidő eltöltése nem csupán személyes döntés kérdése, hanem egy olyan üzletág is, amely egyre nagyobb profitot termel. Kiepült már Magyarországon is az egészségturizmus, a fesztiválturizmus, a vallási turizmus, a kulturális és kerékpáros turizmus rendszere, a nemzeti össztermék egyre nagyobb százaléka származik a szabadidős tevékenységek során keletkező jövedelmekből.

1. A szabadidő felértékelődése

A 19. század végén, Magyarországon a munkások legalább 10-12 órát dolgoztak naponta. De gyakran előfordult, hogy ennél is többet. Ilyen körülmények között a társadalom legnagyobb része szórakozásról, szabad időről legfeljebb csak álmodozhatott. A vasárnap is csak 1891-ben lett általános munkaszüneti nap. A kevesebb kötelező munkaóra ledolgozását az 1920-as évektől kezdődően próbálták kiharcolni a munkavállalók. Ennek az lett az eredménye, hogy 1937-ben nyolc órára csökkentették a napi munkaidőt. Azóta napi nyolc, heti 40 óra a kötelező munkaidő hazánkban. Ugyancsak 1937-ben jelent meg a fizetett szabadság fogalma. Ezek a változások teremtették meg a pihenés, szórakozás lehetőségét a társadalom nagy tömegei számára is. Ahogyan a fejlett országokban, az iparosodott társadalmakban folyamatosan csökken a munkavégzéssel töltött idő, ezzel párhuzamosan egyre nő a munkavállalók pihenésre, szórakozásra fordítható ideje. Megszületett és óriási hasznot termel a rohamosan bővülő szórakoztatóipar, amely a szabadidő eltöltésére ajánl különböző lehetőségeket. A mindennapi életben felértékelődött a pihenés, a kikapcsolódás jelentősége. Új fogalom született, a *rekreáció*.

A rekreáció a napi munka utáni fáradtság, feszültség feloldását célzó szabadidős tevékenység. Ez lehet olyan program, amely mozgáshoz kapcsolódik, de lehet passzív tevékenység is. A cél mindkét esetben a jó közérzet elérése és a teljesítőképesség fokozása. A rekreáció a szabadidő eltöltésének tudatosan választott formája. A rekreációs tevékenység eredménye a testi-lelki harmónia, az életminőség javulása. A rekreáció azért is fontos, mert a magyar lakosság egészségmutatói szomorú képet adnak. Ma a mozgásszegény életmód, az egyoldalú táplálkozás, a kiüresedő emberi kapcsolatok mind-mind a civilizációs betegségek következményei.

2. A szabadidő funkciói és befolyásoló tényezői

Míg a szabadidő funkciója elsődlegesen ősidők óta a pihenéshez kapcsolódik, napjainkra több értelmezése és felhasználása is ismerhető. A hagyományos szabadidős tevékenységek mellett, mint az olvasás, moziba, színházba járás, családi együttlétek vagy a kertészkedés, újfajta tevékenységek jelentek meg: mint például a szabadidő eltöltésének online lehetőségei, a fitness, vagy wellness tevékenységek, illetve a bevásárlóközpontok által szervezett programok.

A szabadidő funkciói:

- **Rekreáció:** lelki, szellemi feltöltődés, felfrissülés, melynek lehet aktív vagy passzív formája. Az aktív forma valamilyen cselekvést jelent (pl. testmozgás), passzív forma az alvás.
- **A szabadidő, mint szórakoztatás, kikapcsolódás:** valami olyan tevékenység végzése, mely semmiképpen nem kapcsolható a munkához (pl. filmnézés, stb.)
- **A szabadidő, mint kompenzáció:** mivel az ember úgy érzi, hogy a feladatai túlságosan monotonok, megterhelőek, ezért törekszik arra, hogy a szabadidő során ellensúlyozza ezt. Az egyén törekszik arra, hogy kárpótolja a szabadidő során saját magát.
- **A szabadidő művelődéssel való eltöltése, kibontakoztatása:** ide olyan tevékenységek tartoznak, melyek során az egyén tudása, egyénisége, személyisége épül. (Pl. önművelődés, olvasás, színház, stb.).

A pihenés mindenki számára fontos, de nagy különbségek vannak abban a tekintetben, hogy az emberek hogyan képzelik el, és hogyan valósítják meg. Az egyik ember délig alszik, aztán ágyban marad, amíg teheti, a másikat a mozgás, a sport segíti a feszültségek oldásában. Az egyik alig várja, hogy csend legyen végre körülötte, a másik el sem tudja képzelni az életét a folyamatosan szóló zene nélkül. Minden ember szabadon döntheti el, hogy mihez kezd a megnövekedett szabadidejével. Vannak azonban **külső és belső tényezők, melyek befolyásolják a szabadidő eltöltésének lehetőségeit:**

- mindennapi életszükségletek,
- elvégzendő feladatok időigénye,
- egyéni igények és képességek,
- infrastrukturális lehetőségek,
- a társas élet lehetőségei,
- az egyén anyagi helyzete,
- művelődés és szórakozás lehetőségei.

A pedagógia és pszichológia szakirodalma gyakran beszél arról, hogy a **jól megválasztott szabadidős tevékenységnek előnyei** vannak:

- feltölt,
- épít,
- segíti a mindennapi tevékenységek elvégzését,
- és a testi-lelki egyensúly megteremtését,
- prevenció, egészségvédő hatása van.

A szabadidő eltöltése azonban **etikai kérdéseket** is felvet:

- Mit jelent az egészséges pihenés?
- Van-e helyes és helytelen szabadidő felhasználás?
- Mi tartozik a helytelen (vagy éppen káros) szabadidős tevékenység kategóriájába?
- Hol van a határa a munkának és a szabadidőnek?
- Szabadidőnek számít-e, ha egy másodállást, vagy valamilyen másik munkát végez az egyén?
- Hogyan lehet mások kára, zavarása nélkül szabadidős tevékenységet folytatni?
- Mitől lesz feltöltődés a pihenés?
- Milyen etikai szabályok kapcsolódnak a szabadidőhöz?

3. Keresztyének és a szabadidő

A hívő ember felteheti a kérdést: milyen az Isten szerint való feltöltődés, pihenés? Melyek azok a szórakozási formák, amelyek építenek, melyek azok, amelyek nem? Hol húzható meg a keresztyén szabadság határa? A vélemények jelentősen eltérnek ebben a kérdésben. Ugyanakkor vannak, akik szeretnék, ha a gyülekezet, a hívő közösség egyértelmű útmutatást adna. Az egyház történetében voltak olyan szélsőséges törekvések, amelyek állást foglaltak az ember magánszférájába tartozó kérdésekben is. Szigorúan tiltották a játékot, a nevetést, de még a jókedvű társalgást is, mert azt gondolták, hogy ezek nem szolgálják Isten országának építését. Szerintük az Isten ügye, a pihenés, szórakozás, mint két terület élesen elhatárolódik egymástól, és nincsen átjárás közöttük. A Szentírás azonban nem erről beszél. A 4. parancsolathoz szorosan hozzákapcsolódik a pihenés, feltöltődés kérdése is.

*„Emlékezz meg a nyugalom napjáról, és szenteld meg azt!
Hat napon át dolgozz, és végezd mindenféle munkádat!
De a hetedik nap a te Istenednek, az Úrnak nyugalomnapja.
Semmiféle munkát ne végezz azon se te, se fiad, se leányod, se szolgálád,
se szolgálóleányod, se állatod, se a kapuidon belül tartózkodó jövevény.
Mert hat nap alatt alkotta meg az Úr az eget, a földet, a tengert
és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megpihent.
Azért megáldotta az Úr a nyugalom napját, és megszentelte azt.”
(2Móz 20,8–11)*

Ez a parancsolat az **Isten szerinti rendre** mutat rá. Van egészséges munka és egészséges pihenés is. A munka az emberé, az áldást azonban Isten adja hozzá. Ez magában foglalja azt is, hogy az eltúlzott munka egyáltalán nem biztos, hogy meghozza a várt eredményt. Ennek a gondolatnak a megértése és megélése felszabadíthat a munka rabszolgaságából és segít visszaállni az egészséges, Isten szerinti rendbe. A parancsolat arról is szól, hogy az **embernek szüksége van pihenésre, feltöltődésre**. Ez lehet szórakozás, önművelődés, kikapcsolódás vagy rekreáció. A lényege, hogy valóban hatékony és hasznos legyen, ami nem ártalmas sem az egyénnek, sem a körülötte lévőknek. Bár sokak életéből mára kikopott az az egészséges ritmus, ami a munka és pihenés váltakozásából adódott, Isten mégis ezt szeretné hangsúlyozni. Amíg az ember közelebb élt a természethez, ez az egyensúly jobban jelen volt az

életében. Napjainkra a világ népességének már több mint a fele városokban él. Így természetes, hogy felborult az ember alapvető ritmusa, hiszen mesterséges környezetben élünk, mesterséges keretek között, amelyek nem mindig felelnek meg a szükségleteinknek. Pedig az ember teremtettségénél fogva rendelkezik szükségletekkel: például szükség van a pihenésre, megnyugvásra, különben hamar kifárad, kimerül, vagy éppen kiég.

Jézus tanítása szintén eligazító a számunkra: „*a szombat lett az emberért, és nem az ember a szombatért.*” (Mk 2,27) Ez magában foglalja azt is, hogy az egyén irányíthatja a szabadidejét, és megválogathatja a szabadidős tevékenységeit is.

Keresztyének között gyakran feltett „szabad-e megtenni?” kérdése a puritanizmus és a pietizmus idején a szórakozással, élvezeti cikkek fogyasztásával kapcsolódott össze: Szabad-e kártyázni? Szabad-e táncolni? Szabad-e alkoholt fogyasztani? Szabad-e dohányozni a hívő embernek? Pedig a hangsúly nem azon van, hogy éppen ezt vagy azt a dolgot megtehetjük-e, hanem azon, mennyire tudunk felelősen dönteni életünk kis és nagy kérdéseiben. Isten előtt kell majd elszámolnunk döntéseinkkel és döntéseink következményeivel. A határok kijelölése sok tényezőtől múlik. A kor általános felfogása, családi viszonyok, korábbi személyes tapasztalatok befolyásolhatják, hogy éppen mit érzünk még megengedhetőnek, és mi az, amit már nem. Jézus az egész életünket, és nem csak egyes területeit, kiválasztott szokásainkat szeretné átformálni. Az élet számtalan ajándékot tartogat, amelyeknek szabad és kell is örülni. Isten minden embert meg akar ajándékozni. Elsősorban Önmagával, és a Krisztusban adott értelmes és boldog étellel. És mivel saját képére és hasonlatosságára teremtett bennünket, nagy szabadságot ajándékozott nekünk. A világ által kínált javakat használhatjuk, örülhetünk nekik, két feltétellel.

Préd 11,9–10 • A prédikátor felszabadult öröme buzdít. Ugyanakkor azt is érdemes komolyan venni, hogy minden dolgunk Isten színe előtt zajlik.

Mk 2,27–28 • A Krisztust követő ember számára a megváltás öröme, Isten szabadító kegyelme a minden mást meghatározó alapvető realitás. A megváltottság miatti hála jelöli ki cselekvésének határait, nem pedig a szigorú, előírt szabályok.

1Kor 10,23–24 • A szabadság legmagasabb foka az, amikor az Istentől kapott javakat a másik ember javára használhatjuk.

- Az egyik az, hogy nem vezet rabsághoz, a közömbösnek tartott dologból nem válik bálvány, azt elengedni nem tudó szenvedély (1Kor 6,12).
- A másik feltétel az, hogy az egyik ember szabadsága ne botránkoztassa meg a másikat, és ne okozzon kárt neki. (1Kor 8,9).

rekreáció: A pihenés, felüdülés, felfrissülés céljából végzett szabadidős tevékenységek összefoglaló neve.

aktív pihenés: A rekreáció olyan formái tartoznak ide, amelyekben a választott tevékenység fizikai igénybevétellel jár. A szabadidő aktív felhasználása fontos a személyiség fejlődése szempontjából is.

egészséges életmód: A rendszeres testmozgás, a növényi rostokban és vitaminokban gazdag táplálkozás, a munka és pihenés egyensúlya, a stabil, kiegyensúlyozott szociális kapcsolatrendszer segíti a testi-lelki egészség megőrzését.

A képek segítségével beszélgetsek a következő kérdésekről!

1. Számodra mi jelent kikapcsolódást és feltöltődési lehetőséget?
2. Mi lehet hasznos és mi káros szabadidős tevékenység?

III. A MINDENNAPOK ETIKAI KÉRDÉSEI: MUNKAERKÖLCS

Milyen álláshirdetés az, amelyikre szívesen jelentkeznél? Írd meg azt a legfeljebb 20 szavas álláshirdetést, amiről most azt gondolod, hogy éppen neked szól! (Olvassátok fel, és beszéljétek meg a csoportban, hogy az apróhirdetések alapján milyennek gondoljátok az ideális munkakört!)

Munkavállalás idegen országban

A munkavállalók szabad mozgása az Európai Unió alapelvei közé tartozik. Minden uniós polgárnak joga van munkát vállalni egy másik tagországban. Minden uniós munkavállalót az adott ország állampolgáraival megegyező bánásmód illet a munkaerőpiacon. Ez nagyban elősegíti a közösségen belüli mobilitást. Főleg a keleti tagállamokban élő fiatalokat vonzza a nyugati munkavállalás lehetősége. Feszültségek forrása azonban, hogy sokan vannak, akik pusztán a szociális és egészségügyi szolgáltatások megszerzésének érdekében költöznek Nyugat-Európába. Ez a jelenség felerősíti a bevándorlás ellenes véleményeket Európa nyugati felében.

1. A munka fogalmának átalakulása

Iskoláink befejezése után, nyugdíjba vonulásunk idejéig, évtizedeket töltünk munkával. Ez a felnőtt kornak, életünk leghosszabb szakaszának meghatározó tevékenysége. Nem meglepő tehát, hogy sok közhely terjedt el ezzel kapcsolatban. Egyik részük az élet értelmét látja a jól végzett munkában, más részük a munkakerülésre buzdít. („Úgy kell hozzáállni, hogy más is hozzáférjen.”) A népi bölcselkedések örökérvényűnek tűnnek, miközben az utóbbi évtizedekben a munka világa sokféle változáson ment keresztül. Egyik ilyen szembevető változás, hogy a 21. században a munkavégzés új formái alakultak ki. Egyre gyakoribbá válik az otthonról, számítógépen keresztül végezhető **táv munka**, de kisgyermekes anyukák között népszerű a **részmunkaidős** munkavállalás is. Már középiskolás és egyetemista tanuló körében is jól ismert és elterjedt a **diákmunka**. Ez akár az iskola mellett végezhető, akár nyári tevékenységként jelenik meg. Az is várható, hogy a hagyományos munkahelyi kereteken túl a munkavégzésnek további, új formái alakulnak ki a jövőben.

Megváltozott a munkáról való általános felfogás napjainkra. Ma többnyire úgy gondolják a szakemberek, hogy minden korosztály – a saját élethelyzetének megfelelően dolgozik. Sőt, minden korosztálynak mást jelent a munka. Felnőttként egy konkrét, gazdasági tevékenységben való részvételt foglal magába, melyért pénzt kap az egyén. A gyermeknek, iskolába járó fiatalnak azonban az elsődleges munkatevékenysége a tanulás.

A munkának a következő formáit különböztetjük meg:

- **Kereső munka:** olyan tevékenység, melyből bevétel (általában pénz) származik.
- **Továbbképző munka:** olyan tevékenység, melyet az egyén azért végez, hogy a kereső munkájában fejlődhessen, akár a jelenben, akár a jövőben. (A tanulás ide tartozik.)
- **Családi munka:** minden olyan tevékenység, melyet az ember otthon végez el, és amiért nem jár fizetség. (pl. nevelés, gondozás, háztartási munka, főzés, stb.)
- **Szociális munka:** önkéntesen, nem pénzért végzett tevékenység, mások segítése érdekében.

2. Etikai kérdések a munka világában

A munka társadalmi megítélése nem egységes napjainkban. Szükséges dolgozni, hiszen valahonnan elő kell teremteni a megélhetés költségeit, de sokan panaszkodnak arra, hogy munkájuk nem ad örömet a számukra.

Monoton, értelmetlennek tűnő és fárasztó kötelesség. A munkának ez a felfogása élesen szembeállítja a munkaidő és a szabadidő világát. A munkaidő után kezdődik az életnek az a szakasza, amikor az ember szabad lehet, amikor azt tesz, amit akar. Ezzel a nézettel élesen szemben áll az a felfogás, amely a munkát hivatásnak látja, értelmes, hasznos tevékenységnek. Ha valaki értelmet, örömet talál munkájában, érdekesnek és hasznosnak látja azt, akkor nem számolgatja a percek, órákat a munkaidő végéig, és munkája az egész életet áthatja. Akkor nem azért végzi el feladatát, mert pénzt kap érte, hanem azért, mert érdekesnek, fontosnak tartja, és a jól végzett munka sikerélményt eredményez. Munkáján keresztül teljesedik ki élete.

Nem új, de a szakemberek körében napjainkban is ismert fogalom a **munkaerkölcs**. Általában két fő része ismert:

- a munkához való viszonyulás,
- a munkatársakkal való kapcsolat, munkatársak közötti normák.

A világi munkaerkölcsben egyre több munkakörben jelennek meg ún. **etikai kódexek** (pl. pedagógus, szociális munkás, orvos, stb.) Ezek foglalják össze, hogyan illik viselkedni a munkatársakkal, illetve tartalmazzák mindazokat az etikai normákat, melyek az adott foglalkozás végzőjére jellemzőek kellene, hogy legyenek. Ezekben az etikai kódexekben közös normaként megjelennek a következők:

- precíz és elkötelezett munkavégzés,
- a munkavégzés folyamatában részt vevők emberi méltóságának megőrzése, és a másik személyének tiszteletben tartása,
- a munkavégzés folyamatában részt vevők értékeinek és igényeinek figyelembe vétele,
- a munkát végző egyén szakmai és etikai felelőssége mindazokban a dilemmahelyzetekben, melyek szorosan hozzátartoznak a munkavégzéshez és általa feloldhatóak.

3. Keresztyén munkaerkölcs

3.1. Ószövetségi alapok

A Szentírás egyértelműen beszél arról, hogy a munka nem csupán a könnyebb megélhetés érdekében végzett tevékenység, hanem a Teremtő Isten parancsa az ember számára. A **teremtéskor** Isten feladatot adott az embernek: a teremtett világ művelését és megőrzését. A biblikus gondolkodásmód ezt sáfárságnak, sáfári szemléletnek nevezi. Az ember, sáfárként tudja azt, hogy a világ igazi tulajdonosa Isten. Éppen ezért a megőrzés nem jelentheti a természet gátlástalan kizsákmányolását. A teremtett világban Istent képviselő ember felelősséggel tartozik azért is, amit életterével tesz.

Ugyanezt a gondolatsort erősíti meg a **4. parancsolat**. Az ember teremttségéhez tartozó feladatának tekinti a munkát. Nem szükséges rosszként, hanem természetes, mindennapi elfoglaltságként tekinti. Ugyanakkor egészséges munkavégzésre hív, és rámutat a megpihenésre, az Istennel töltött idő fontosságára is.

Több olyan Igével is találkozhatunk, melyek a szorgalmas, kitartó, becsületes munkára hívják fel a figyelmet (pl. Péld 10,4). Több történetben is látható az, hogy a tisztességesen és fáradhatatlanul végzett munkáért Isten megjutalmazza (pl. József története).

A munka felértékelésével találkozhatunk itt, melyben megjelenik a szolgálat, a kötelességteljesítés és a kreatív cselekvés is.

3.2. Jézus tanítása a munkáról, és az Újszövetség látásmódja

Jézus életének és tanításának, majd az egész Újszövetségnek több része is szól a munkáról. Teljesen összhangban van ez mind a teremtéskor adott parancsal, mind pedig a 4. parancsolattal. Jézusnak volt foglalkozása, ahogyan a tanítványoknak is. Életük jó részét ezzel töltötték. Tanítása során Jézus példázataiban gyakran jelennek meg különböző foglalkozású emberek (földművesek, szőlőmunkások, pásztorok, gyöngykereskedő, stb.), akik a mindennapokhoz tartozó feladatukat végzik. Sőt, a munkanélküliség és szegénység problémájával is találkozott. Arra bátorította az embereket, hogy lássák meg és tegyenek ezek ellen.

Az újszövetségi szemléletmód ezt viszi tovább és nagy hangsúly kerül nemcsak magára a munkavégzésre, hanem arra is, hogy minden munka lehet az Isten dicsőségére történő cselekvés. (pl. „*Amit tesztek, jó lélekkel végezzétek úgy, mint az Úrnak, és nem úgy, mint az embereknek, tudván, hogy ti viszonzásul megkapjátok az Úrtól az örökséget. Az Úr Krisztusnak szolgáljatok!*” Kol 3,23)

3.3. Reformátori gondolkodásmód

A középkorban a szerzetesrendek az imádság és munka egyensúlyára, azaz az Isten dicsőségére és Istennel végzett munkára hívták fel a figyelmet. „**Ora et labora**” – „Imádkozzál és dolgozzál” tanították a Benedek rendi szerzetesek. A **reformátorok** ezt a biblikus gondolatot tovább is vitték, és felhívták arra figyelmet, hogy a világi és egyházi hivatást is lehet **Isten dicsőségére** végezni. Sőt, a foglalkozás több lehet pusztán kényszerként végzett tevékenységtől. Istentől kapott hivatásként, feladatként lehet megélni és végezni.

Napjaink a Biblia tanítása és a reformátori gondolatok azok, amelyekhez érdemes visszanyúlni. Összegezve a munkával kapcsolatban elmondhatóak a következők:

- A munka Istentől adott feladatunk, melyet az Ő dicsőségére, szolgálattá végezhet az egyén.
- A munkavégzés egyszerre jelent felelősséget, ugyanakkor a teremtő aktivitásnak is teret nyújt.
- Ravasz László gondolatával megfogalmazva: „A munka nem egyéb, mint titokzatos részvétel a világteremtésben, parányi továbbfolytatása annak, amit a Teremtő kezdett. Tehát a munka jutalom, kiváltság, és jaj annak, aki nem él vele.”
- A munka méltósága és kiváltsága abban áll, hogy az ember Isten munkatársává lehet. Tevékenysége formálja belső világát és külső környezetét egyaránt. A munkavégzés így szolgálattá nemesedhet.

1Móz 2,15 • A munka Isten rendelése. Az ember eredeti feladata a neki adott föld művelése és megőrzése. A munkavégzés tehát nem büntetés az ember számára, hanem feladat, cél.

Zsolt, 90,17 • Alapvető emberi vágy, hogy értelmes, hasznos tevékenységet végezzen, és ennek nyoma maradjon a későbbiekben is.

Jn 6, 27 • A megélhetés biztosítása fontos és szükséges, amiért tenni kell. De még ennél is fontosabb és szükségesebb, hogy céljaink ne csupán a megélhetésig, az anyagiak biztosításáig terjedjenek. Munkánk, életünk Isten országának épülését szolgálhatja.

2Thessz 3,6–18 • Pál apostol arról tanít, hogy az emberi élet szerves része a munka.

- Mindenkinek olyan foglalkozást érdemes választani, amihez kedve és tehetsége van. Olyat, amiről el tudja képzelni, hogy évtizedeken keresztül műveli majd.
- A keresztyén ember munkavégzésében is jelen kell lennie a keresztyén viselkedésmódnak és etikai normáknak.

1. Keressetek a munkával kapcsolatos szólásokat, közmondásokat, és magyarázzátok meg azokat! (Pl. Aki nem dolgozik, ne is egyék!)
2. Mit gondolsz az alábbi két idézetről? Indokold válaszodat

„Azt mondják sokan, a hiúság mozgatja a világot. Én ezt nem hiszem. (...) Szerintem a világot a munkájába feledkezett ember viszi előre.”
(Pilinszky János)

„A munka nem egyéb, mint titokzatos részvétel a világteremtésben, parányi továbbfolytatása annak, amit a Teremtő kezdett. Tehát a munka jutalom, kiváltság, és jaj annak, aki nem él vele.” (Ravasz László)

3. A képek segítségével beszélgetsetek arról, hogy mit jelent etikusan viselkedni munkavégzés közben!

IV. A MINDENNAPOK ETIKAI KÉRDÉSEI: ETIKA A KIBERTÉRBEN (internetetika)

„Az online térben nincs ott a testünk, nem vagyunk ott fizikai valónkban, de mégis ott vagyunk, mert jelet adunk, nyomot hagyunk, információt közlünk. A ránk irányuló figyelemért meg kell harcolnunk, s a harc ráadásul minden pillanatban újra kezdődik. (...) Az online találkozások csak arra alkalmasak, hogy egy-egy adott pillanatban magunkra irányítsuk a figyelmet.”

(Csepeli György: Az online társasság)

A szólás szabadsága

A demokratikus társadalmakban alapvető emberi jog a szólás szabadsága. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948) kimondja, hogy a szabad véleményalkotás joga csak abban az esetben korlátozható, ha az sérti a másik ember szabadságát. A szólásszabadság nem terjedhet ki a közérkölcsebe ütköző, agresszív vagy pornográf tartalmakra. Bűncselekményre sem szabad buzdítani a szólásszabadság jelszava alatt. Ezen általános alapelvek alkalmazása nem mindig egyszerű az információs társadalomban. Az internet által lehetővé tett anonimitás miatt a jogsértő személyének azonosítása néha nehéz feladat. A névtelenség sokakat felbátorít. Előfordul, hogy kommentekben olyan tartalmak is megjelennek, amelyek a szerző büntetőjogi felelősségét is felvetik. Az

Alkotmánybíróság 2014 májusában kiadott állásfoglalása szerint a **kommentelés**, az internetes tartalmakhoz fűzött személyes megjegyzés nem magánjellegű, hanem nyilvános közlésnek minősül. Ennek egyik következménye az, hogy az internetes oldalak üzemeltetői felelősséggel tartoznak a náluk megjelentetett tartalomért. Ha a kommentelő beazonosítható, akkor őt terheli a felelősség szavaierért, ha megőrzi anonimitását, akkor a tárhely üzemeltetőjének kell ellenőrizni a jogsértő tartalmakat.

Az internethez való jellegzetes viszonyulások érzékeltetésére szolgál a 2001-ben megalkotott digitális bennszülött és a digitális bevándorló fogalma. Az 1995 után születettek, a „**digitális bennszülött generáció**” tagjai magától értetődő természetességgel használják az online tér adta lehetőségeket. Eközben szüleik „**digitális bevándorlóként**” éppen csak tanulják az új infokommunikációs eszközök kezelését.

1. Az internet rövid története

Az internet gyökerei az 1960-as évek végéig nyúlnak vissza. Az USA hadügyminisztériuma olyan hálózatot akart kiépíteni, amelynek egyes részei egy esetleges szovjet atomtámadás után is működőképesek maradnak. A hálózat egyre bővült, majd 1973-ban nemzetközivé vált. A következő lépés a katonai célú fejlesztések civil szférában való megjelenése volt. 1991-ben létrejött a World Wide Web, amely a következő évtől már hang- és képanyagot is képes volt továbbítani. A világháló fejlődése folyamatos, szolgáltatásainak sora egyre sokasodik. Világszerte mintegy 4 milliárd magán és üzleti felhasználója van a rendszernek. Magyarországon 2014-ben a 15 év feletti lakosság közel 60%-a használta az internetet. Napjainkban már nemcsak asztali számítógépeken, de egyre több multimédiás eszközön elérhető az internet, ami az emberi élet szerves része lett.

2. Az internet lehetőségei és veszélyei

Az internet elterjedése gyökeresen változtatta meg az információhoz való hozzáférés módját. Eddig soha nem látott kommunikációs lehetőségek nyíltak meg az emberiség előtt. Ezekkel a lehetőségekkel azonban meg kell tanulni élni. Ez nem minden korosztálynak megy könnyen. A mai tizenévesek társas kapcsolataiban is fontos

szerepet játszik az **online tér**. Barátságok, szerelmek születnek az interneten, néha anélkül, hogy az emberek valaha is találkoztak volna személyesen. A tizenévesek között a nyomtatott könyvek helyett az internet lett az ismeretszerzés elsődleges forrása. Ma az információ legnagyobb értéke a gyorsaság. Aki hamarabb hozzáfér a hírekhez, meg tudja előzni a többieket. A világháló önálló használata egyre korábbi életkorra tolódik. A mai gyerekek többsége 10 éves kora előtt kezd el önállóan internetezni. A szülők, akik általában szeretik tudni, mikor, kivel és hol tartózkodik gyermekük, az online térben gyakran teljesen szabadjára engedik őket. Az **online kommunikáció** jelentősen átalakította az emberek közötti érintkezést. Évezredekken keresztül magától értetődő volt, hogy fizikai megjelenésünk szerves része közléseinknek. Gesztusaink, arcjátékunk, tekintetünk, testtartásunk jelentősen befolyásolja szavaink értelmét. Ez a természetesnek, magától értetődőnek tartott helyzet változott meg az internet megjelenésével. Az online térben nem jelenik meg testünk, így könnyen elmosódhat a határ képzelet és valóság, vágyak és realitások között. A tér kitágul, úgy érezhető, hogy végtelen lehetőségek birtokába kerültünk. De ez csalóka érzés. Egyre több szakember figyelmeztet arra, hogy **mindennek a szabadságnak nagy ára lehet**. Szabályokra, korlátokra van szükségünk ahhoz, hogy biztonságosan tudjunk közlekedni az emberi kapcsolatok labirintusában. Ha ezek a szabályok feloldódnak, a korlátok megszűnnek, könnyen elbizonytalanodhatunk, tanácstalanná válhatunk. Az online tér a figyelem megszerzéséért és fenntartásáért folytatott állandó küzdelem terepe. Kialakulhat az a meggyőződés, hogy újabb és újabb információit kell közölni az embernek magáról, mert ellenkező esetben többé nem lesz

érdekes környezete számára. Az népszerűségért folytatott harcban az erkölcsi megfontolások észrevétlenül a háttérbe szorulnak. Mit szabad, mit nem? Mi a jó, mi nem? Ezeknek a kérdéseknek a helyére a minden áron a másoknak való megfelelés törekvése léphet. Ez pedig veszélyes folyamatokat indíthat el.

3. A „netikett” fogalma

Egyre több felhasználó érzi azt, hogy a világhálón is szükség van arra, hogy általános szabályok jelenjenek meg. Ennek eredményeként megszületett a **netikett**, mint az Internet általános gyakorlati illemtana és szabályrendszere. Ez az e-mailekre, közösségi oldalon való posztokra, csevegésre egyaránt tartalmaz instrukciókat. Alapelvei a következők:

- Élhető és mindenki számára elfogadható digitális kommunikáció megteremtése.
- Az egyéniség tiszteletben tartása és figyelembe vétele.

Ezen az oldalon megismerhető a részletes netikett:

4. Keresztyénként a világhálón

Keresztyén emberként elmondható, hogy az internet lehet hasznos eszköz a mindennapokban, azonban fontos hogy a világhálón is keresztyén viselkedésmóddal jelenjünk meg. **Az internetet használva is maradjunk meg annak, akik a hálón kívüli világban vagyunk!** Bár nem testi valójában jelenik ott meg az egyén, de a magatartás, kifejezésmód, életvitel nem különbözhet attól, mint amit a valóságban kifejez. A Szentírásból iránymutató lehet az 1Kor 6,12 gondolata: *„Minden szabad nekem, de nem minden használ. Minden szabad nekem, de nem válok semminek a rabjává.”*. Hívő emberként is lehetőségünk van a digitális világ eszközeinek használatára. Mindezt azonban úgy, hogy nem engedjük, hogy irányítson és uralkodjon rajtunk. Isten Igéje azt kínálja fel az ember számára, hogy minden eszközt valóban a céljának megfelelően használjon. Így az internet alkalmas lehet:

- információk keresésére,
- tudás bővítésére,
- másokkal való tisztességes és egyenes kommunikációra,
- kapcsolattartásra,
- kontrolált, egészséges és legális kikapcsolódásra.

Ugyanakkor keresztyénként nemcsak egy általános netikethez kell alkalmazkodnunk, hanem Isten Igéje alapján kell élnünk, a világhálón is. Keresztyénként ugyanakkor nem szabad megfeledkezni a hívó ember felelősségéről. Emlékeznünk kell arra, és figyelmeztetnünk kell másokat is, hogy az Isten által nekünk adott szabadsággal élhetünk, de vissza is élhetünk. Például úgy, ha rosszul, vagy rossz célok érdekében használjuk, ami a birtokunkba került. A gyakorlatban ez a következőket jelentheti:

1. Isten **kapcsolatra** rendelte az embert: Vele és az egymással való kapcsolatra. Mindenki számára elengedhetetlenül szükséges, hogy hogy többféle közösségbe tartozzon. A 21. század kézenfekvő ajánlata erre a szükségletre az internet. A világháló hasznos eszköz lehet a családtagjainkkal, barátainkkal folytatott kommunikáció során. Ugyanakkor a valódi emberrel való kapcsolat legyen az elsődleges a számunkra. Életünk napjai nem a virtuális, hanem a valóságos térben telnek. Itt kell boldogulnunk, itt kell helytállnunk. Ehhez pedig nem elég a virtuális kapcsolatok rendszere, valóságos társakra, barátokra van szükségünk.
2. Megbánthatjuk, akaratlanul is megsérthetjük barátainkat, ismerőseinket meggondolatlan hozzászólásainkkal. Keresztyén magatartással érdemes jelen lennünk a **közösségi oldalakon** is.
3. Minden ember számára fontos az **elfogadás**. Hamis profilok, álszemélyiségek megjelenítésével azonban nem önmagunkat adjuk, hanem egy hamis valóságot hozunk létre.
4. Egy kattintással egy egész könyvtárba beléphetünk, vagy otthon ülve tanulhatunk idegen nyelvet. Nem minden érhető el ingyenesen. A különböző portálok szerzőinek és alkotóinak is **vannak jogaik**, melyeket tiszteletben kell tartanunk.
5. De önmagunkat is kellemetlen helyzetbe hozhatjuk, ha meggondolatlanul elérhetővé tesszük **személyes adatainkat**, és ezzel visszaél valaki. A tudatos, megfontolt internet és számítógép használatlal védhetjük személyes terünket és életünket.
6. Ha az eszközökből cél lesz, akkor az emberek közötti kapcsolatokat könnyebbé tevő technikai találmányból könnyen **bálvány lehet**. Nem mindegy, ha mi használjuk alkalmas eszközként, vagy rabjává válva szolgáljuk a bálvánnyá növekedett virtuális világot. Az internet bármire használható: építésre és rombolásra is. Nem az eszközzel van tehát a baj, hanem az ember használhatja akár rossz célok érdekében, vagy egyszerűen csak óvatlanul. Legyünk megfontoltak és tudatosak ebben is!

7. A világháló lehetőségek szinte felmérhetetlen tárházát kínálja. Az **evangélium terjesztésének** is új és hatékony terepe lehet. Interneten elérhetővé vált a Biblia, vagy éppen keresztyén tanítások, filmek, könyvek tárháza is.

Zsid 13,8 • Nagy kísértés annak feltételezése, hogy a modern technika alapjaiban változtatta meg az életet. Isten Igéje arra hívja fel a figyelmet, hogy sok minden változhat körülöttünk, de Krisztus váltsága minden helyzetben érvényes marad.

2Móz 20,3 • Mielőtt magabiztosan és határozottan hárdítanánk el magunktól a bálványimádás lehetőségét, érdemes arra gondolnunk, milyen könnyen uralkodhat el rajtunk akár az internet is. Hatalmába kerítheti az embert, és elszakíthatja a valóságos emberi közösségektől.

1Kor 6,12 • A szabadságra hivatkozva is válhatunk rabjává egy szokásnak vagy szenvedélynek. Ez akkor történik meg, ha átveszi az irányítást életünk felett, és szolgálatába állít bennünket.

digitális bennszülöttek: Az 1990-es évek második felében vagy később született fiatalok, akik kisgyerekkoruktól kezdve ismerik és használják a digitális technika eszközeit.

digitális bevándorló: Olyan idősebb generációhoz tartozó internethasználó, aki bár használja a világhálót, az interneten kívüli (off-line) térben magabiztosabban mozog.

netikett: Az internetes kommunikáció általános alapszabályait és illető tartalmazó etikai gyűjtemény.

1. Sok fiatal szerint, ami/aki nincsen fenn az interneten, az nem is létezik. Mit gondolsz erről?
2. A csoporttal közösen alkossatok egy maximum 10 alapszabályból álló etikai kódexet a közösségi oldalakon található online profil készítésére!
3. A témához tartozó bibliai igéket keresd ki okos telefonod segítségével a QR kódot használva!

4. A képek alapján beszélgetsetek az internet és a digitális világ által adott lehetőségekről és kihívásokról!

V. A MINDENNAPOK ETIKAI KÉRDÉSEI: SZERELEM ÉS SZEXUALITÁS

- Hogyan képzeled el életedet 10 év múlva? Kivel szeretnél egy háztartásban élni? Szüleiddel? Házastársaddal? Élettársaddal? Macskáddal? Milyen minták, példák vannak előtted, amelyek segítenek tájékozódni a családalapítás kérdésében?
- Az „igazit” keresed, vagy valakit, aki mellett nem leszel magányos?
- Miért számít bizonyos helyzetekben tabu témának a szerelem és a szexualitás?

Az utóbbi évtizedekben Magyarországon is gyökeres változások figyelhetők meg a párkapcsolati formák területén. Egyre kevesebben élnek családban, és több az egyszemélyes háztartás. Akik pedig családot alapítanak, azok egyre idősebb korban teszik. 1990-hez képest egytizedére esett vissza a házasságban élő 25 év alatti fiatalok aránya. Jelentős mértékben nőtt viszont az élettársi kapcsolatban lévők, valamint az egyedül élők száma. A változásokról szól a következő táblázat:

	1990	2011
Első házasságukat kötő nők átlagéletkora	22 év	29,1 év
Első házasságukat kötő férfiak átlagéletkora	24,7 év	31,8 év
Házasságkötések száma	66.405	35.750
Válások száma	27.000	23.000
Élve született gyerekek száma	125.679	88.050
Házasságon kívül élő anya által szült gyerekek száma	16.500	37.200

(Forrás: Magyarország, 2012. Központi Statisztikai Hivatal)

1. Az ember vágya a társra

Az ember társas lény. Normális igénye az, hogy társat szeretne maga mellé, aki megérti, elfogadja és szereti őt. Bár a barátság érzelmek erős forrása minden korosztályban, de serdülő-, és ifjúkorban egyre erőteljesebben jelenik meg az igény, hogy szerelemi kötődéseket éljen meg a fiatal. Napjainkban egyre korábbra tolódik az első szerelem, és gyakran ehhez kötődően a szexuális kapcsolat időszaka is, sőt egyre inkább eltolódnak a határok is. A pszichológusok szerint már 12-13 éves korban megjelennek az első párkapcsolati kérdések: pl.: Ki az, aki tetszik? Hogyan keltsük fel a másik nem figyelmét? Hogyan oldjunk meg egy szerelmi gondot? Ifjúkorra a szerelmi kapcsolatok és a nemek közötti kölcsönös érdeklődés élénkké válik. Kevés az a fiatal, aki 17-18 éves korára még nem volt szerelemes, vagy nem járt senkivel. A média és a szerelmi történetek által közvetített kép gyakran szintén azt sugallja, hogy az ifjúkor tökéletesen alkalmas arra, hogy kapcsolatokat éljen meg az ember: teljes mélységében, akár több párral is kipróbálva a közös élet lehetőségét. Valóban ez a követendő út?

2. A látható példák: a család és válságtünetei a modern társadalomban

A 2011-es népszámlálás adatai szerint Magyarországon 4,1 millió háztartás volt. Ezek közel egyharmada egyszemélyes (1,317 millió). A 25-30 év közötti nők és a 30-35 éves korú férfiak csoportjában az élettársi kapcsolat a leggyakoribb párkapcsolati forma. A népszámlálás adatai szerint hazánkban 30 éves korig több a hajadon, mint a házasságban élő nő. Ezek az adatok is arról árulkodnak, hogy a család intézménye ma válságban van. A szerelemről, házasságról, nemiségről vallott nézetek az elmúlt évtizedekben gyökeres változásokon mentek keresztül. A társadalom szexualitással kapcsolatos beállítódása napjainkban ellentmondásos. Egyrészt az intimitás kilépett a nyilvános térbe a reklámok, videoklipek, televíziós sorozatok világába, másrészt tabunak számít a személyes beszélgetésekben. A szabadság, tolerancia nevében terjed a nemi szabadosság, az újságok, filmek egy része tele van pornográf tartalmakkal. A szexualitást azonban nem lehet önmagában, az emberi magatartás komplexitásából kiragadva vizsgálni. A szexualitásról vallott felfogás függ az egyén értékrendjétől, vallási és erkölcsi meggyőződésétől. Isten Igéje alapján

mondható, hogy aki felelősségteljesen gondolkodik az élet kérdéseiről, az a párkapcsolat területén sem lesz felelőtlen.

3. Alternatív együttélési formák és következményei

A társadalomban élő családkép a 21. században töredezetté vált, alternatív együttélési formák jelentek meg és kaptak nagy nyilvánosságot. A hagyományos családmóddal, amely szerint a szülők együtt nevelik gyermekeiket, egészen addig, míg ők is saját családot alapítanak, elveszítette egyeduralmát. Már nemcsak a többgenerációs együttélés számít ritkának, de egyre többen vannak, akik szerint idejétmúlt és megmosolyogtató az egyház törekvése, hogy életre szóló, monogám kapcsolatként mutassa be a házasságot. Akik így gondolkodnak, azok szerint felesleges és reménytelen vállalkozás a házasságok, családok védelme. A szerelemről, párkapcsolatról kialakuló kép sok fiatalban nem a családi minták, hanem filmek, vagy személytelen online kortárs kapcsolatok által formálódik. Ez nagy probléma, mert az online térben elmosódnak a valóság és a képzelet, de az intimitás határai is. Leginkább a legkisebb élettapasztalattal rendelkező tizenévesek a veszélyeztetettek. Az egyre fiatalabb életkorban elkezdett nemi élet sok veszéllyel jár. Gyakoriak a szexuális aktivitás során terjedő fertőző betegségek, mint például az AIDS. De nemcsak a betegségek, hanem a meggondolatlan szexuális próbálkozások során szerzett lelki sérülések is mély nyomokat hagyhatnak a tizenévesekben. Azok a fiatalok, akik nem tapasztalhatták meg a szerető, jól működő család összetartó erejét, sokkal sérülékenyebbek párkapcsolataikban, mert nincs előttük követhető minta. A nemiséggel kapcsolatos torzképek terjedésének legjobb ellenszere az lehet, ha a családtagok bizalommal fordulhatnak egymáshoz, és rendszeresen beszélgetnek is egymással. Így a felnövő fiatal az őt szerető felnőttek életén keresztül kaphat reális képet a párkapcsolat szépségéről, de nehézségeiről is. Ha látják, hogy egy kapcsolat fenntartása tudatos döntések sorozatából áll, és komoly elköteleződést igényel, akkor megalapozatlan elvárások, romantikus illúziók kevésbé nehezítik meg a fiatalok kapcsolatépítési próbálkozásait.

4. A szerelem keresztyén felfogása

Isten Igéje is arra tanít, „...*Nem jó az embernek egyedül.*” (1Móz 2, 18). A világ teremtésekor Isten látta, hogy nem jó az embernek egyedül lenni. Ezért hozzá illő társat adott mellé. Ádám, a férfi mellé, a nőt, Évát teremtette, majd arra

bátorította őket, hogy népesítsék be a földet (1Móz 2,19—25). Míg a teremtés-történetben nem olvashatunk párkapcsolati összeütközésekről, feszültségekről, a bűneset után sorra találkozhatunk szerelmi problémákkal és kapcsolati nehézségekkel. Megcsalás, házasságtörés, nemi erőszak is található a Biblia egyes történeteiben, melyekről Isten Igéje azt tanítja, hogy ezeket nem helyezte az Úr. Viszont azt sehol sem olvashatjuk, hogy Isten alapvetően tiltja a párkapcsolatot, tiltja a szexualitást és a szerelmet. A bibliai teremtés rendje szerint a párkapcsolat célja a házasság. Férfi és nő kizárólagos, elkötelezett, életre szóló kapcsolata. Ezért fontos a biztos alapokon: közös értékrenden, egyforma életszemléleten alapuló választás.

Keresztyénként is elmondható, hogy mindenkinek szüksége van egy társra, aki szereti őt, és akit ő szeret. Akivel megértik, elfogadják egymást. Akivel együtt tervezhetik a jövőt. A párkapcsolatok minősége, tartóssága nagyrészt azon múlik, hogy mindketten akarnak-e, tudnak-e elköteleződni, felelősséget vállalni egymásért, kapcsolatukért és önmagukért. A hosszú távú stabil kapcsolat feltétele a másik melletti elköteleződés. E nélkül a másik ember nem társ, hanem csupán statisztika, mellékszereplő egy kapcsolatban. Elkötelezett szeretet nélkül csak tárgy a másik ember, nem pedig partner.

Isten Igéje az emberhez méltó szerelemről és párkapcsolatról tanít. Sőt, az Ószövetségben egy egész könyv, az Énekek éneke, mely szerelmi dalok gyűjteménye, szól a szerelemről. Ebben helye van az egymásra találás örömeinek, a menyasszony és vőlegény egymáshoz intézett szerelmes szavainak, de a szexuális vágyakozásnak és a várakozásra való intésnek is. Ez is azt mutatja, hogy Istennél helye van a tiszta és megfelelő kapcsolatoknak. Arról is tud az Ige, hogy a szerelem lehet szenvedélyes és tele van vágyakozással, mégis arra tanít, hogy ne rohanjunk

bele esztelenül egy kapcsolatba. *„Ne keltsetek, ne ébresszétek föl a szerelmet, amíg nem akarja!”* (Én 2,7)

Ugyanakkor a házasságtörést elítéli az Ige (Péld 5,2—5; 2Móz 20,14; Róm 1,23; Kol 3,5). Jézus ennél mélyebbre megy, és azt mondja,

hogy nemcsak a házasságtörés, de már maga az a szándék, mely cselekvésre készítet is, téves. Pál apostol is arra tanít leveleiben, hogy a példás, keresztyén életnek a párkapcsolatok terén is jelen kell lennie (Kol 3,18—25; Ef 5,21—33).

A Biblia arra is felhívja a figyelmet, hogy az **Isten szerinti kapcsolatban** valójában a társak mellett végig **jelen van Isten** is (Préd 4,7—12). Ő az, akihez oda lehet vinni a kapcsolat örömeit, de a nehézségeit és válsághelyzeteit is. A párkapcsolat alapján a Szentírás a szeretetet tartja, mely őszinte, a másik érdekét kereső magatartást jelent. A párkapcsolat lehet öröm, és az emberi intimitás megélésének a területe is (Préd 9,9; Mk 10,7—8). Aki felelősségteljesen gondolkodik, az nem csupán ideig-óraig tartó kapcsolatra készül, hanem azt az embert szeretné megtalálni, akivel leéli majd élete hátralévő részét. Nem túl gyakran fordul elő, hogy az ember azonnal, első próbálkozásra megtalálja a társát. De érdemes türelmesnek lenni. A kapkodás nem segíti a nagy Ő megtalálását, a pillanatnyi örömök pedig nem tesznek boldoggá. Isten vezetése azonban a párválasztásban is megtapasztalható.

Mt 19, 4–6 • A házasság egész életre szóló kizárólagos kapcsolat, amely Isten teremtési rendjében gyökerezik.

Ef 5,21 • Ha csak az egyik fél tartja olyan fontosnak a kapcsolatot, hogy saját elképzeléseit alárendeli neki, az előbb-utóbb konfliktusokhoz vezet. Az apostol a kölcsönösséget hangsúlyozza. A Krisztusnak való engedelmesség lehet a közös nevező, amely átsegíthet a nehézségeken.

1Kor 7,3–5 • A házastársi egység kizárja az önzést. Szükséges, hogy a férj és feleség számára mindig fontosabb legyen saját házastársa önmagánál.

Énekek 4, 12 • Bezárt kert, bekerített forrás, lepecsételt kút. Csupa olyan kép a menyasszonyról, amely a kizárólagosságot fejezi ki. A menyasszony csak a vőlegény számára hordozza magában a beteljesülés ígérését.

család: A szociológia megközelítése szerint az egy háztartásban élő, egymással vérségi, házassági vagy élettársi kapcsolatban lévő felnőttek és saját vagy örökbe fogadott gyerekeik tartoznak egy családba. Magyarországon 2011-ben 2 millió 713 ezer családot tartottak számon. Egy családra átlagosan 2,87 családtag jutott.

nagycsalád: Több nemzedék egy háztartásban való együttélése. Az utóbbi időben a három vagy több gyereket nevelő családot is nagycsaládnak nevezik.

nukleáris család: Házaspár, vagy házaspár gyerekkel, vagy egy szülő gyermekével/gyermekeivel való együttélése.

szingli: Olyan egyedülálló nő vagy férfi, aki nem képes hosszú távú párkapcsolat kialakítására. Általában nagyvárosban, jó anyagi viszonyok között él.

mozaikcsalád: A család újraalakított formája, amelyben nincs minden családtag között vérségi kapcsolat. Az egyik szülő és gyermekei alkotják egy olyan új partnerrel, akinek szintén lehetnek gyermekei. A mozaikcsalád általában válás után jön létre.

élettársi kapcsolat: Olyan házasságon kívüli párkapcsolati forma, amely két, egymással érzelmi és gazdasági kapcsolatban lévő személy között jön létre.

1. Az élettársi kapcsolat jellemzésére használják a „*bőrönd az előszobában*” kifejezést. Miért lehet találó ez a kifejezés? A válaszok megfogalmazása során beszélgetsetek arról, hogy miben egyezik meg, és miben különbözik a házasság és az élettársi kapcsolat!
2. A képek segítségével beszélgetsetek a párkapcsolatok örömeiről és nehézségeiről!

VI. TÁRSADALMI ETIKA: POLITIKA ÉS JOG

Szerinted milyen mértékben szükséges követni a politikai eseményeket, a közélet történéseit? Indokold válaszod!

1. A demokratikus és diktatórikus társadalmi berendezkedés

A hatalom gyakorlásának módja szerint demokratikus és diktatórikus politikai rendszereket különböztethetünk meg. A demokratikus berendezkedés legfőbb jellemzője, hogy az állampolgárok aktívan részt vesznek a közügyekben. A szavazati joggal rendelkező felnőtt lakosság dönti el, milyen irányultságú politikai erőknek ad bizalmat az ország irányítására. A hatalom gyakorlása választott képviselőkön keresztül történik. Ugyancsak választott vezetők irányítják a legfontosabb közhivatalokat. A hatalom tiszteletben tartja az állampolgárok szabadságjogait, mint például a véleménynyilvánítás szabadságát. A diktatórikus politikai rendszerekben a vezetők társadalmi felhatalmazás nélkül kormányozzák az országot. A hatalom birtokosait sem az állampolgárok akarata, sem a törvények nem korlátozzák. A lakosság véleményét nem veszik figyelembe, a törvényeket pedig kedvük szerint alakítják.

A 21. század elejére a Föld lakosságának 70%-a él olyan országban, amely demokratikus berendezkedésű. Az állampolgárok a választások közötti időszakban is kifejezhetik véleményüket. A közvetlen demokrácia legjellemzőbb intézményei a népszavazás és a közmeghallgatás. Közmeghallgatást évente kell tartani minden településen. Ennek alkalmával bárki személyesen elmondhatja észrevételeit a polgármesternek vagy a képviselőtestület tagjainak.

A társadalmi és politikai intézmények rendszere minden országban a jog adta lehetőségek között épül fel. A *jog* egy adott társadalomban kötelezően előírt, mindenhol érvényesítendő szabályrendszer. Úgy szabályozza az állampolgárok magatartását, hogy amennyiben azok nem tartják be a jog által előírt *normákat*, (viselkedési szabályokat), akkor velük szemben eljárást indíthat az állam, vagy akár kényszerintézkedéseket is tehet. A jogszabályokat akkor is

be kell tartani, ha valaki nem tartja helyesnek azokat. Ha nem ezt teszi, akkor eljárás indítható ellene. Vannak olyan jogszabályok, amelyek azt írják elő, mit kell tenni, és vannak, amelyek szabályozzák, mi a megengedett a társadalomban. A demokratikus berendezkedésű országokban a jogszabályok rendszere összhangban áll az erkölcsi normákkal.

Léteznek azonban napjainkban is diktatórikus államok. A diktatúrák két jellegzetes típusa: a tekintélyelvű (autoriter) kormányzás, valamint a totalitárius politikai rendszer. A tekintélyelvű kormányzást az jellemzi, hogy a hatalom egyetlen személy vagy kisebb csoport kezében összpontosul. A totalitárius politikai berendezkedés az élet minden területének politikai ellenőrzés alá vonását jelenti.

2. Etikai kérdések a demokráciában

Bár a demokrácia lényegéhez tartozik, hogy mindenki azonos jogokat élvez, a gazdasági, anyagi egyenlőtlenségek kihatnak a társadalom hétköznapjaira is. Az egyenlőség elvével ellentétes jelenségek társadalmi feszültségeket keltenek, és aláaknázzák a társadalmi igazságosságba vetett bizalmat. Pedig ahhoz, hogy a társadalom zökkenőmentesen működjön, általánosan elfogadott szabályokra van szükség. Olyanokra, amelyeket mindenki tiszteletben tart. A társadalmi béke alapja a politikai intézményekbe és a jogszolgáltatás igazságosságába vetett bizalom. Ha egy az ország lakosságának nagy része úgy gondolja, hogy a törvények segítik, nagyobb lesz a bizalma a közügyek intézőihez. A politika a közösség ügyeivel való foglalkozást jelenti. A társadalom kisebb-nagyobb csoportjai megfogalmazzák és kifejezik véleményüket az aktuális társadalmi kérdésekben.

3. Keresztyénként a társadalomban

A keresztyének is tagjai a társadalomnak: egyénenként és különböző közösségek tagjaiként is. Éppen ezért nem mondhatunk le a világ formálásának lehetőségéről. A hívó ember az evangélium értékrendje alapján foglalhat ál-

lást társadalmi és politikai kérdésekben. Ez nem jelenti azt, hogy részt kell vennie valamelyik párt tevékenységében, de azt igen, hogy a választásokon szavazatával azokat az erőket támogassa, amelyek nem hirdetnek Isten törvényével ellentétes tanokat, és a társadalmi igazságosság érdekében működnek. A társadalom életében való részvétel egyben szolgálat is lehet: Krisztus követésének megélése a gyülekezet határain kívül.

A keresztyén ember közéleti felelőssége a keresztyén értékrend megélése a mindennapokban: az iskolában, a munkában, a társadalomban. Mindez persze nem jelent agressziót és a véleménye másokra erőszakolását. A kölcsönös párbeszéd a különböző világnézetű/felekezeti emberek között alapvető emberi igény. Isten népének őrállói feladata is van: mivel tudja azt, hogy minden hatalom Istentől van, ezért figyelmeztetnie kell az aktuális hatalmon lévőket arra, hogy nagy a felelősségük Isten felé (Róm 13,1–7). Elszámolással tartoznak arról, hogyan sáfárcodtak a rájuk bízottakkal, de ez az ő személyes felelősségük Isten előtt.

Mk 12, 14–17 • Jézus világi hatalomhoz való viszonyát mutatja meg az adófizetés kérdésére adott válasza. A világi hatalomnak való engedelmesség szükséges, de csakis addig a határig, amíg az nem ellenkezik Isten törvényével.

Lk 22, 25–26 • A világ törvénye szerint az erős legyőzi a gyengét, az erők uralkodnak a gyengébbek felett. Ami a világban természetes, az Isten országában megengedhetetlen. Jézus erre a kísértésre figyelmezteti tanítványait, és emlékeztet arra, hogy Isten országában mások a szabályok.

Róm 14, 19 • Mindenféle kapcsolatunkban a békességre való törekvés és a másik ember javának keresése legyen alapvető szándékunk!

sztereotípiá: Leegyszerűsített, általánosító vélemény egy személyről vagy emberek egy csoportjáról.

előítélet: Más csoportra vonatkozó, érzelmi síkon kialakuló ítélet, amelyet sem személyes tapasztalatok, sem racionális érvek nem támasztanak alá.

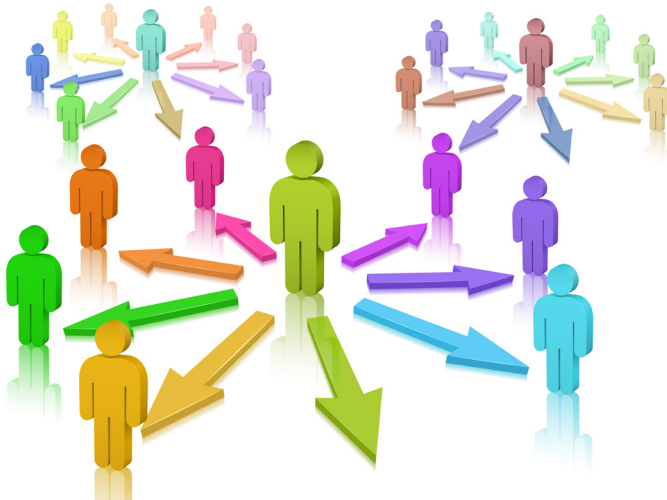
szolidaritás: közösségvállalás

intolerancia: türelmetlenség, a valaminek vagy valakinek teljes elutasítása

rasszizmus: Az emberi külsőben megjelenő eltérésekhez erkölcsi, politikai vagy társadalmi különbségeket társító gondolkodásmód.

1. Hogyan képzeled el az ideális társadalmat? Mit gondolsz, mit kellene megváltoztatni annak eléréséhez?
2. Milyen módon fejezheti ki véleményét az állampolgár politikai kérdésekben a mai Magyarországon?
3. Beszélgetsetek arról, hogy mi lehet etikus magatartás a politikában és a társadalmi felelősségvállalásban!

VII. TÁRSADALMI ETIKA: ETIKA ÉS KÖRNYEZETVÉDELEM

Mit gondoltok, melyek Magyarország, Európa és a világ legtisztább és legszennyezettebb területei?

1. Ökológiai krízis

A 20. század végére felbomlott az ember és természet közötti egyensúly. Ezt jelzik: a Föld oxigénellátását biztosító esőerdők kiirtása, a káros gázok kibocsátása miatt vékonyodó ózonpajzs, a vegyszerek miatt csökkenő ivóvízkészletek. Az egyre fenyegetőbb ökológiai krízishez egyaránt hozzájárul a bolygó túlnépesedése, a természeti erőforrásokat felélő fogyasztói szemlélet, valamint a rendelkezésre álló technológia rövidlátó felhasználása.

A fejlett nyugati államokban az életszínvonal folyamatos növelése vált a legfontosabb társadalmi céllá. A fogyasztói társadalom eközben számos egészségre káros iparcikket állít elő. Többek között olyan luxuscikkeket is, amelyekre nincs feltétlenül szükség a mindennapokban. Ilyen luxuscikkek például a nagy fogyasztású drága autók, a városban használt terepjárók, amik egyedül tulajdonosuk gazdagságát hivatottak hirdetni.

2. Az ember felelőssége a környezetért

Az emberi civilizáció fennmaradásának érdekében új táplálkozási, életmódbeli szokásokat kellene kialakítani. Szükség van a környezetbarát, megújuló energiaforrások egyre szélesebb körű felhasználására. Az ökológiai krízis megoldását a szemléletbeli változás alapozhatja meg: annak felismerése, hogy a pillanatnyi haszon nem vezethet a természet felelőtlen kizsákmányolásához. A természet válsága minden embert, minden közösséget érint. Szükséges, hogy minden szervezet, így az az egyház is állást foglaljon, és cselekvésre buzdítson.

3. Az egyház lehetőségei

A Szentírás arra tanít, hogy nem tulajdonosai, csak használói vagyunk a ránk bízott természeti javaknak. Ahogyan Isten megőrzi az embert és gondot visel rá, nekünk is meg kell őriznünk a teremtett világ javait utódainknak. Felelősek vagyunk érte, és számot kell adnunk róla. Ez a környezettudatos gondolkodás segítheti az egyént és a családokat a tudatos fogyasztóvá, környezetvédelmi szempontokat is mérlegelő vásárlóvá váláshoz. Egyházunkban 2012-ben elindult az **ökogyülekezeti mozgalom**, amely a gyülekezetek tagjaiban tudatosítja, mi az, amit a helyi közösség is megtehet a környezet védelme érdekében. A mozgalmat irányító szervezet az Ökogyülekezeti Tanács, amely előkészíti az egyházi állásfoglalásokat a környezetvédelem területén, majd ezeket az állásfoglalásokat igyekszik közvetíteni is a társadalom felé. Fontos tudatosítani a közvéleményben, hogy a Biblia tanításai harmóniában vannak az ökológiai gondolkodással, és szemben állnak a haszonelvű világszemlélettel. Nem elég azonban tudni, mit mond a Szentírás ember és környezete viszonyáról, a gyakorlatban is alkalmazni kell azokat. **A környezettudatos életmód** nagyon kézenfekvő módon hathatja át a hétköznapokat. A hulladékok szelektált gyűjtése, a szemetelés mellőzése, az ivóvízzel való takarékoskodás, a környezetbarát közlekedési eszközök előnyben részesítése, energiatakarékos háztartási gépek vásárlása vagy a fűtőenergiával való takarékoskodás mind-mind hozzájárul a természeti környezet védelméhez. Az oxigént előállító fák, növények telepítése szintén javít környezetünk állapotán.

Mt 7,12 Lk 6,31 • Az „arany szabály” nemcsak a személyes kapcsolatokra ad általánosan érvényes iránymutatást, hanem a nemzedékek közötti viszonyban is.

Lk 6,27 • A másokra mutogató gyűlölködés, a „szemet szemért” elv alkalmazása a pusztulásba taszít embert, közösséget, civilizációt egyaránt. Jézus szemléletváltásra buzdít, és a túlélés egyedüli útját mutatja meg.

1. Alkossatok ötfős csoportokat, és minden csoport beszélje meg, hogy mit tehet egy tizenéves fiatal a környezet védelme érdekében! Milyen lehetőségei vannak egy családnak, osztálynak, gyülekezetnek?
2. Gyűjtsétek össze, milyen egyházi kezdeményezéseket ismertek a környezetvédelem területén! Mit tudtok a Teremtés hetéről, Szeretethídról, a 72 óra kompromisszumok nélkül programról? Telefonotok segítségével információkat gyűjthettek a következő helyekről:

72 óra kompromisszumok nélkül:

Teremtés hete:

Szeretethíd:

3. A környezetvédelem lehetőségeiről és kihívásairól beszélgessetek a következő képek segítségével!

VIII. TÁRSADALMI ETIKA: BIOETIKAI KIHÍVÁSOK

Miért van oka sírni a Földnek? Beszéljétek meg!

„Sorozatos ’határátlépései’ közepette a biológiai forradalom olyan területekre téved, ahol egyáltalán nem rendelkezik morális támpontokkal, holott a következők, amelyeket fejlődése során előidéz: kiszámíthatatlanok.”

(Zygmunt Bauman)

1. A bioetika fő területei

A bioetika kifejezés 1970-ben született Amerikában. Az élővilág etikai kérdéseivel foglalkozó tudomány, amely a biológia, ökológia, szociológia és etika határterületeit kutatja. A bioetika fogalma és a hozzá tartozó szemléletmód világszerte gyorsan elterjedt, mert a 20. század utolsó harmadában egyre élesebben vetődtek fel az élővilággal, valamint az orvoslással kapcsolatos etikai dilemmák. Két nagy területe a bioetikának, az **orvosi etika** és a **környezeti etika**.

Az **orvosi, ill. egészségügyi etika** tartozik a klasszikus bioetika területéhez. Ez Hippokratész ókori görög orvos (Kr.e. 460-377) munkáján és elvein alapul. Cél a betegek gyógyítása és segítése. Az ide tartozó fő kérdések az emberi élet védelméről, és a határesetekről szólnak (pl. abortusz, eutanázia, stb.). Az orvosi etika alapelveit az 1970-es évek végére dolgozták ki. Az alapelvek közé tartozik a beteg autonómiájának tiszteletben tartása, a „ne árts” elve, a jótékonyosság és az igazságosság elve. A beteg személyiségének, emberi méltóságának tiszteletben tartását írja elő az autonómia elve. Az ártás tilalma arra emlékeztet, hogy az orvosi beavatkozásnak mindig a beteg javát, jóllétét kell céloznia. Ezt a törekvést fejezi ki a jótékonyosság elve is, amely alapján jót tenni úgy kell, hogy a beavatkozás következményeit mérlegelve azt a gyógymódot kell választani, amely leginkább a beteg javát szolgálja.

A **környezeti etika**, amit öko-etikának is nevezhetünk, az ember és a természetes környezete között lévő morális viszonyról szól. Fő kérdései a következők:

- Milyen normák alapján viszonyuljon az ember a természetes környezetéhez?
- Ki vagy mi iránt kell az embernek felelősséggel lennie?
- Milyen tényezők indokolják a felelősségét?

Ide tartozó témák a növény- és állat genetika, a természet egyensúlyának és használásának a kérdései, környezetvédelem etikai kérdései, stb.

Az igazságosság elve alapján azt vizsgálják a szakemberek, hogyan lehet felhasználni a rendelkezésre álló forrásokat. Mára nyilvánvalóvá vált, hogy egyre sürgetőbb feladat az ember egészségének, méltóságának megvédése, a természeti környezet megőrzése. Az erkölcsileg kifogásolható tudományos kutatások, a technikai fejlődés káros mellékhatásai, a környezet károsításával járó ipari beruházások ellen világszerte egyre többen emelik fel a szavukat.

2. Bioetikai dilemmák

2.1. Kiemelt bioetikai területek

A bioetika legfontosabb területei a következők:

- Az emberi élet sértetlensége és minősége. Fő témák: emberi jogok, élethez való jog.
- Az emberi élet kezdetének és végének meghatározása. Fő témák: abortusz, eutanázia.
- Mesterséges megtermékenyítés és genetikai (gén-etikai) kérdések.
- Klónozás.

2.2. Emberhez kötődő bioetikai kérdések

A tudományág legtöbbet vitatott kérdései az abortusz, genetikus manipulációk szabályozásának kérdése, eutanázia, vagy a klónozás és az embriókon végzett kutatások. Az orvosi etika dilemmáinak egyik csoportja az **élet kezdetén** felmerülő etikai kérdésekre vonatkozik. Az ember ma már képes a fogamzás mesterséges úton való megvalósítására, de annak művi megszakítására is. Genetikai szűrővizsgálatok ki tudják szűrni az örökletes betegségekre való hajlamot. A kérdés az, hogy mit kezd az emberiség ezzel a tudásával, milyen célok érdekében használja. Nem kevésbé izgalmasak a **betegségek kezeléséhez kapcsolódó** etikai dilemmák. Az orvos célja a megromlott egészség helyreállítása, de a kezelés gyakran jár együtt kellemetlenségekkel, fájdalommal, kockázatokkal. Ilyenkor mérlegelni kell a várható eredmények és kockázatok arányát. A betegnek nemcsak kezeléshez, hanem az állapotára vonatkozó információkhoz is joga van. Ennek alapján dönthet, hogy mely kezeléseket veti alá magát. Ha a beteg állapota ezt nem zárja ki, akkor az orvosi beavatkozásokhoz szükséges az előzetes beleegyezése. Bonyolult, sokat vitatott kérdés a „kezelés visszautasításának joga”, amelynek megítélése nagymértékben függ a beteg aktuális állapotától.

Komoly etikai kérdések merülnek fel az emberi *élet végén* is. Két ellentétes irányzat áll szemben egymással, amelyek abban közösek, hogy nem vesznek tudomást az emberi élet természetes hatáiról. Az egyik az **eutanázia**, a „jó halál” kísértése, a másik a biológiai funkciókat minden áron fenntartani igyekvő értelmetlen **túlbugzóság**. Az eutanázia megengedi az emberi élet kioltását annak természetes vége előtt, így kívánva megvédeni a beteget a fájdalomtól, szenvedéstől. Két formája közül a **passzív azt** jelenti, hogy az orvos nem tesz meg mindent a beteg életben maradásáért. Az **aktív eutanázia** továbbmegy, és a beteg halálba segítségét jelenti.

Az alábbi linken néhány bioetikai dilemma és hozzájuk kapcsolódó tájékoztatás, hazánkra jellemző törvényi szabályzás található:

<http://www.fires.hu/bioetikaiutmutato.pdf>

2.3. Környezeti etikai kérdések

Az emberi tevékenység által okozott környezeti katasztrófák ráirányították a figyelmet a természeti környezet védelmének fontosságára. Az **ökológia** az élő szervezetek és környezetük kölcsönhatásait kutatja. A világ közvéleménye számára is világossá vált, hogy az emberi élet fennmaradása elképzelhetetlen az élővilág egyensúlyának megőrzése nélkül. Ami az élővilág globális egyensúlyát fenyegeti, az fenyegeti az emberi életet is. Ilyen veszélyek a nukleáris

kísérletek és balesetek környezetkárosító következményei, a kőolajszállító hajók baleseteit követő szennyeződés következtében bekövetkező tömeges halpusztulás, vagy a rövid távú gazdasági haszon érdekében végzett környezetszennyező ipari termelés.

3. Keresztyén válaszok

A keresztyén meggyőződés szerint az élet határterületein is figyelembe kell venni, hogy az élet Isten ajándéka, és egyedül Ő jelölheti ki határait. Isten a 6. parancsolatban szabályozza az élet védelmét.

Isten az élet Ura, aki az életet védelem alá helyezi. A parancsolat szigorúan tiltja az ölést, és mindent, ami gyilkos szándékból ered. Az ember élete a fogantatással kezdődik, már a magzat is emberi élettel rendelkezik. Mindenkít megillet az élethez, az emberi méltósághoz, a test sérthetlenségéhez való jog. Az élet végéhez közelítve pedig a fájdalom csillapítása és az emberhez méltó környezet biztosítása lehet a búcsúzásra készülőknek adott legfőbb segítség. Az embernek az a feladata, hogy végigjárja a számára elkészített életutat, és segítse szeretteit emberi méltóságuknak az utolsó pillanatokig való megőrzésében. A bioetika célkitűzései az emberi élet és egészség érdekeit szolgálják, védik a környezetet, ezért református egyházunk törekvéseivel is összhangban állnak.

Róm 8, 22 • A teremtett világ krízisének bibliai képe új jelentést kapott napjaink ökológiai válsága kapcsán. Isten fiainak reménysége Isten újjáteremtő, megmentő szeretetén alapszik.

A képek és a kérdések alapján beszélgetsek a bioetika kérdéseiről és a rájuk adható keresztyén válaszokról!

1. Miért veszélyes a módosított génállományú növények termesztése?
Milyen érvek szólnak mellette és ellene?
2. Milyen etikai kérdéseket vet fel a szervátültetés lehetősége az orvoslásban?
3. Mennyiben felelős az ember a modern kor járványainak pusztításaiért?
4. Mottól meddig tart az emberi élet? Ki dönthet róla?

IX. ÖSSZEFOGLALÁS

Az alábbi képek segítségével tekintsék át, melyek az emberiség előtt álló legjelentősebb kihívások a 21. században! Alkossatok csoportokat, és minden csoport beszélgeszen az egyes témákról a választott kép alapján! Gyűjtsétek össze az adott téma fő jellemzőit, kérdésköreit és a rájuk adható keresztyén válaszokat!

túlhajtottság

nagyvárosi szegénység

éghajlatváltozás

mesterséges intelligencia

internetes lehetőségek és kihívások

űr kutatás

energiaválság

környezetszennyezés

felelősségvállalás

vegyi katasztrófák

információ túltengés

A kiadó elismeri a fejlesztés első fázisából adódó tévedések lehetőségét.
Hálásak vagyunk minden jobbító-javító észrevételért.
Szakmai visszajelzéseket 2016. február 15-ig a következő elérhetőségeken várunk:

nagy.marta@reformatus.hu
szaszi.andrea@reformatus.hu

A visszajelzések tükrében a szükséges változtatások alapján a tankönyv átdolgozásra kerül.

A modultankönyv felhasználása az etika tantárgy kiváltásához hit- és erkölcsstan tartalmakkal

A 2011. évi CXCV. tv. 32.§. 1. j.) pontja lehetőséget ad arra, hogy a középfokú oktatási intézmény 11. évfolyamon az etika tantárgyat református hit- és erkölcsstan tantárggyal váltsa ki abban az esetben, ha a református hit- és erkölcsstan tantervből az adott évre választott tartalmak kompatibilisek a NAT-ban az etikára meghatározott fejlesztési követelményekkel és tartalmakkal. Az RPI elvégezte a NAT és az MRE Hit- és erkölcsstan kerettanterv (2012) ilyen szempontú elemzését. Ennek eredményeként a középfokú oktatás során 3 modul alkalmas a NAT etika tantárgyi követelmények tartalmainak lefedésére:

Etika alapmodul, A keresztyén élet alapkérdései. Kódja: RP-009/MC10
Napjaink etikai kérdései, etika kiegészítő modul. Kódja: RP-011/NC13
Az ifjúkor etikai kérdései, etika kiegészítő modul. Kódja: RP-011/NC12

Tördelés és borítóterv: Tibographia Stúdió,
www.tibographia.hu
Felelős vezető: Kerti Tibor

Képek: © www.shutterstock.com

RP-011/NC13
ISBN